

УДК 37.014.12 (044.247)

EXPERIMENTAL REVIEW OF THE EFFICIENCY OF ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FORMING THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE LAWYERS IN CONDITIONS OF INTEGRATION PROCESSES

ЕСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВОНАВЦІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Yuhymets O.I. / O.I. Юхимець

*Applicant Department of Social Sciences / здобувач кафедри суспільних дисциплін
National University of Water and Environmental Engineering**Національний університет водного господарства та природокористування*

Анотація: У статті визначено організаційно-педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів, представлено рівні сформованості ККМП в умовах інтеграційних процесів, проаналізовано результати експериментальної перевірки ефективності, організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів.

Ключові слова: комунікативна компетентність, майбутні правознавці, інтеграційні процеси, організаційно-педагогічні умови, рівні сформованості, експериментальна перевірка.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Будь-яка система може успішно функціонувати і розвиватися лише при дотриманні певних умов. Тому результат освітнього процесу залежить від створення спеціальних організаційно-педагогічних умов. З огляду на значущість комунікативної діяльності в професії правників, система правової освіти повинна забезпечити умови для теоретичного і практичного засвоєння та формування комунікативної компетентності своїх випускників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічний експеримент перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів здійснюватиметься на основі теоретичних та практичних підходів провадження експериментальних досліджень у педагогіці запропонованих Ю. Бабанським [1], С. Гончаренком [2], В. Загв'язинським [3], А. Киверялгом [4], М. Скаткіним [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Також, варто зауважити, що сучасний стан досліджень у сфері професійної освіти характеризується великою кількістю інтеграції педагогічних інновацій у навчальний процес освітніх закладів різних рівнів. Переважно новачі у навчальному процесі дають позитивний результат, який засвідчує ефективність педагогічних підходів, що відображається в академічній успішності учасників едукативного процесу. Водночас свідченням ефективності науково-педагогічних нововведень не можуть виступати лише рівень успішності із певної навчальної дисципліни або сформованість певного виду компетентності, доцільно проводити оцінювання педагогічних інновацій комплексно –

оцінювати усі його складники, вивчати окремі вузькоспецифічні процеси, виявляти закономірності, виконувати диференціацію та обробку отриманих емпіричних даних. Метод педагогічного експерименту є найефективнішим методом перевірки організаційно-педагогічних запроваджень в освітній процес, який дозволяє виявити їх специфіку та закономірності перебігу [1].

Мета дослідження – проаналізувати та експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів, було визначено завдання експерименту, зокрема:

- визначення рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів;
- обґрунтування методики з обробки отриманих емпіричних даних діагностування рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів на різних етапах (констатувальний, підсумковий) експериментального дослідження;
- розробка та експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів;
- інтегрування (впровадження) у процес професійної підготовки організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів.

На основі анкетування студентів Навчально-наукового інституту права Національного університету водного господарства та природокористування, у результаті педагогічного спостереження, яке являло собою цілеспрямоване й організоване сприймання предметів, явищ і процесів виховання, навчання і розвитку майбутніх правознавців в процесі її освітньої, трудової і професійної підготовки, нами було виділено шість організаційно-педагогічних умов формування ККМП в умовах інтеграційних процесів:

У процесі дослідження нами було виділено та обґрунтовано такі організаційно-педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів: встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин і діалогічний стиль спілкування між науково-педагогічними працівниками і майбутніми правознавцями; інтегративні зв'язки між юридичними, філологічними та іншими дисциплінами; розробка і реалізація програми формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців; залучення майбутніх правознавців до самостійної творчої діяльності; розробка і реалізація програми формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців; високий рівень мовної та педагогічної культури науково-педагогічного працівника, який здійснює підготовку майбутніх правознавців; систематична діагностика рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців.

Дослідно-експериментальні заходи щодо перевірки визначених організаційно-педагогічних умов формування ККМП в умовах інтеграційних процесів проводилися в чотири етапи: організаційний, констатувальний, формувальний та підсумковий.

Організаційний етап передбачав вирішення таких завдань:

- вивчення психолого-педагогічної, науково-методичної, нормативно-законодавчої та статистичної джерельної бази, що стосується формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів;

- виявлення проблем, пов'язаних із формуванням комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів та з'ясуванні ролі комунікативної компетентності для їх майбутньої успішної професійної діяльності;

- обґрунтування нових методичних підходів удосконалення процесу формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів на основі яких було визначено авторські педагогічні умови;

- обґрунтування та відбір методик діагностування комунікативної компетентності майбутніх правознавців та математично-статистичної обробки отриманих емпіричних даних.

Констатувальний етап експерименту передбачав діагностування початкового (вхідного) рівня сформованості комунікативної компетентності в умовах інтеграційних процесів серед учасників контрольних (КГ) та експериментальних (ЕГ) груп.

До експериментальної роботи було залучено групу викладачів, які попередньо були ознайомлені із особливостями реалізації педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів (навчально-методичне забезпечення, веб-ресурси, методичні підходи проведення лекційних, практичних та семінарських занять, тощо).

Визначення початкового рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів забезпечувалося проведенням констатувальної контрольної роботи. Констатувальна контрольна робота включає 50 питань та завдань різних рівнів складності, які дозволяють оцінити сформованість комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів за мотиваційним, когнітивним, діяльнісним, ціннісно-смісловим та рефлексивним компонентами.

Максимальний бал, що потенційно може отримати учасник експерименту становить 100 балів за кожним із критеріїв. Для зручності та уніфікації числових показників результатів констатувальної діагностики рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів використано адаптовану шкалу до загальноприйнятої шкали (ECTS), яка використовується у вітчизняній практиці ЗВО (таб 1.).

Таблиця 1.

Рівні сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів

№ з/п	Рівень сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів	Кількість балів
1	«Низький»	60-73
2	«Середній»	74-89
3	«Високий»	90-100

Отримані емпіричні результати (результати констатувальної контрольної роботи) констатувального діагностування підлягали обов'язковій математично-статистичній обробці, особливості якої полягали у наступному. З метою перевірки результатів експериментальних заходів на констатувальному і підсумковому етапах в КГ та ЕГ було висунуто дві гіпотези:

H_0 – відмінність між КГ та ЕГ випадкова – групи подібні. За таких умов одну із груп учасників експерименту можна використати у ролі контрольної (КГ);

H_1 – відмінність між КГ та ЕГ є суттєвою – вибір груп для експерименту не можливий.

Порогове (емпіричне) значення статистичних критеріїв (статистична значущість), які використані під час обробки отриманих емпіричних даних використане на рівні 5% ($p=0,05$).

З метою визначення подібності або відмінності між КГ та ЕГ нами використано t -критерій Стюдента із різними дисперсіями (формула 1). Зазначений критерій дозволяє підтвердити або спростувати ідентичність між емпіричними показниками КГ та ЕГ.

$$t = \frac{\overline{X}_1 - \overline{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1) \cdot s_1^2 + (n_2 - 1) \cdot s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}} \quad (1)$$

де \overline{X}_1 і \overline{X}_2 , s_1^2 і s_2^2 , n_1 і n_2 – статистики контрольної та експериментальної груп.

Як зазначалося вище порогове статистичне значення ми прийняли на рівні 5%. Це означає якщо статистична значущість критерію перевищуватиме показник 0,05 – це буде свідчитиме про подібність КГ та ЕГ (приймаємо нульову гіпотезу H_0) й дозволить провадити подальші об'єктивні експериментальні заходи. В протилежному випадку, якщо p буде меншим 5% то КГ та ЕГ є статистично не подібними (приймаємо альтернативну гіпотезу H_1), що робить неможливим відбір КГ та ЕГ на констатувальному етапі експерименту.

Крім того, вважаємо за доцільне аби різниця у кількості учасників КГ та ЕГ не перевищувала 5%, а тому розподіл учасників повинен відповідати наступній нерівності (формула 2):

$$a_{k_1} + a_{k_2} \dots + a_k = a_e + a_{e_2} \dots + a_e \quad (2)$$

де, $a_{k_1} + a_{k_2} + \dots a_k$ – сума показників середнього рівня сформованості комунікативної компетентності в групах, які потенційно можуть виконувати роль КГ,

$a_{e_1} + a_{e_2} + \dots a_e$ – сума показників середнього рівня сформованості комунікативної компетентності в групах, які потенційно можуть виконувати роль ЕГ.

Формувальний етап – передбачав безпосередні заходи перевірки ефективності педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів.

Початковим під етапом проведення формувального етапу педагогічного експерименту була підготовка викладачів дослідної групи, яка полягала у проведенні низки науково-методичних семінарів, під час яких педагогів ознайомлювали із особливостями комунікативної підготовки майбутніх правознавців в умовах реалізації авторської методики. Варто зазначити, що організацію навчального процесу відповідно до запропонованих нами педагогічних умов ми проводили у ЕГ, в свою чергу в КГ проводили підготовку в умовах максимально наближених до традиційних умов професійної підготовки майбутніх правознавців.

У процесі формувального етапу експерименту представниками групи дослідників та автором дисертаційної роботи безпосередньо здійснювалися спостереження за особливостями взаємодії суб'єктів едукативного процесу, виникненням нестандартних ситуацій та способами їх вирішення.

Під час формувального етапу експерименту заняття проводилися на основі традиційної лекційно-практичного підходу. Студенти академічних груп, які входили до КГ та ЕГ виконували навчальний план відповідно до чинних нормативів. На заняттях із дисципліни «Правова комунікація в умовах інтеграційних процесів» проводилися проміжні анкетування, тестовий контроль, опитування. Варто зазначити, що у процесі формувального етапу здійснювалося незначне коригування розроблених автором організаційно-методичних підходів до комунікативної підготовки майбутніх правознавців.

Підсумковий етап – виступав у ролі визначального, оскільки дозволяє сформулювати певні об'єктивні узагальнення щодо припущень про ефективність запропонованих у дослідженні педагогічних умов. На вказаному етапі проводилося здійснення аналізу, систематизація й узагальнення отриманих результатів педагогічного експерименту. Загалом роль вказаного етапу дослідження полягає у аналізуванні емпіричних даних діагностування комунікативної компетентності майбутніх правознавців після впровадження педагогічних умов у навчальний процес ЗВО, які входили до експериментальної бази.

Як і на констатувальному етапі експерименту діагностування рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів проводитиметься за мотиваційним, когнітивним,

діяльнісним, ціннісно-смысловим та рефлексивним критеріями. Отримані показники диференціювалися за низьким, середнім та високим рівнями.

Підсумкове діагностування рівня сформованості комунікативної компетентності виконувалося за допомогою підсумкової контрольної роботи, яка подібно до констатувальної також містила 50 завдань.

З метою порівняння показників рівня сформованості комунікативної компетентності серед учасників експерименту та, головне, для виявлення статистично значущих відмінностей між показниками КГ та ЕГ ми послуговувалися χ^2 -критерієм Пірсона (формула 3).

$$\chi^2 = \sum_{j=1}^k \frac{(f_{\text{підс.}} - f_{\text{конст.}})^2}{f_{\text{конст.}}} \quad (3)$$

де, $f_{\text{підс}}$ – емпірична частота прояву рівня під час підсумкового діагностики сформованості комунікативної компетентності,

$f_{\text{конст}}$ – емпірична частота прояву рівня під час констатувальної діагностики сформованості комунікативної компетентності,

j – порядковий номер,

k – кількість рівнів сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів.

Використання χ^2 -критерію Пірсона пояснюється можливістю порівняння емпіричних розподілів показників рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів за мотиваційним, когнітивним, діяльнісним, ціннісно-смысловим та рефлексивним критеріями на контрольному та підсумковому етапах педагогічного експерименту. У випадку відсутності змін у рівнях сформованості комунікативної компетентності серед учасників ЕГ можна вважати запропоновані педагогічні умови неефективними, у випадку підвищення рівня та виявлення статистично значущих відмінностей – ефективними.

Виходячи із даних результатів експериментальної роботи, які представлені в таблиці 2 можна задекларувати певну динаміку у зміні рівнів комунікативної компетентності серед учасників КГ та ЕГ. Так, в учасників КГ спостерігалось збільшення рівня комунікативної компетентності за мотиваційним, когнітивним, діяльнісним, ціннісно-смысловим та рефлексивним критеріями на 0 – 0,9 %. Водночас, у представників ЕГ рівень комунікативної компетентності за критеріями на підсумковому етапі педагогічного експерименту збільшився на 11,1–13,1 % у порівняння із констатувальним етапом.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, аналіз зміни рівня комунікативної компетентності за допомогою математично-статистичної обробки результатів констатувального та підсумкового діагностування рівня сформованості комунікативної компетентності учасників експерименту дозволяють засвідчити значні зміни у рівні

Таблиця 2.

Динаміка зміни рівня комунікативної компетентності майбутніх правознавців серед учасників КГ та ЕГ на констатувальному та підсумковому етапі експерименту

Критерій сформованості комунікативної компетентності	Дані констатувального та підсумкового діагностування					
	Контрольна вибірка			Експериментальна вибірка		
	ККР	ПКР	Різниця (%)	ККР	ПКР	Різниця (%)
Мотиваційний	70,5	70,8	0,3	70,5	82,6	12,1
Когнітивний	70,3	71,1	0,8	70,3	83,4	13,1
Діяльнісний	69,25	69,8	0,55	68,1	81,1	13
Ціннісно-смысловий	72,1	72,1	0	71,5	84,6	13,1
Рефлексивний	70,8	71,7	0,9	72,1	83,6	11,5

сформованості комунікативної компетентності учасників ЕГ, що проявляється у збільшенні числових показників після впровадження запропонованих організаційно-педагогічних умов. Таким чином, отримані емпіричні дані та їхня математично-статистична обробка дозволяють засвідчити ефективність визначених організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграційних процесів.

Література:

1. Бабанский Ю. К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. Москва : Педагогика, 1982. 192 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. 308 с.
3. Загвязинский В. И., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования : учебн. пособ. для студ. высш. учеб. завед. Москва : Академия, 2005. 208 с.
4. Кыверялг А. А. Методы исследований в профессиональной педагогике. Таллин : Валгус, 1980. 334 с.
5. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований (в помощь начинающему исследователю). Москва : Педагогика, 1986. 152 с.

The article defines the organizational and pedagogical conditions for the formation of communicative competence of future lawyers in terms of integration processes, presents the level of formation of the communicative competence of future lawyers in terms of integration processes, analyzes the results of experimental verification of the effectiveness of organizational and pedagogical conditions for the formation of communicative competence of future lawyers in the context of integration processes.

Key words: *communicative competence, future lawyers, integration processes, organizational and pedagogical conditions, levels of formation, experimental verification.*